

เยาวชนที่นักกฎหมาย เพื่อสังคม

โครงการ Law Long Beach ศึกษากฎหมาย
เพื่อคุ้มครองหาดทรายอย่างยั่งยืน ปีที่ 2

แม้จะมี พ.ร.บ. และกฎหมายหลายฉบับที่พยายามทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างสมดุล แต่หลายครั้งที่ช่องว่างของกฎหมายกลายเป็นอุปสรรคต่อการไปใช้จริง ดังนั้นกลุ่ม **Law Long Beach** จึงดำเนินงานต่อเนื่องเป็นปีที่ 2 เพื่อศึกษา สร้างความรู้ สร้างความเข้าใจเรื่อง **“ความเป็นชุมชนชายฝั่ง”** ด้วยหวังว่าประชาชนในพื้นที่จะทราบถึง**สิทธิ**ของตัวเองและ**มีจิตสำนึก**ร่วมกัน**ปกป้อง**หาดและทรัพยากรชายฝั่งที่เปรียบดั่งบ้านของพวกเขา

กระบวนการเรียนรู้

เติมคน เติมความรู้
รับสมัครแกนนำร่วม
ให้ความรู้เรื่องชายหาด
และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

วางแผนการทำงาน เพื่อข้อมูลที่ชัดเจน
โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 กลุ่ม ชุมชนริมหาดในพื้นที่
ชุมชนสวนกง อำเภอชะงะ จังหวัดสงขลา และ ชุมชนที่เป็น
การรวมตัวของกลุ่มคน คือ Beach for Life ซึ่งเป็นเยาวชน
ในพื้นที่จังหวัดสงขลา

**ลงพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น
กับชุมชนใน 2 พื้นที่**
โดยนำปัญหาที่เกิดขึ้นจริงมาเป็น
ประเด็นสนทนา

วิเคราะห์ข้อมูล
จากการลงพื้นที่ออกมาเป็น
“คู่มือชุมชนชายฝั่ง”

เผยแพร่ ให้ความรู้
เรื่อง “สิทธิชุมชนชายฝั่ง”

คุณค่าที่เกิดขึ้น ต่อเยาวชน

ผลจากการทำโครงการนอกจากทำให้ทีมงานเกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งวิถีคิดและวิถีทำงานที่หลากหลาย อาทิ การเป็นผู้นำร่วม การบริหารจัดการเวลา ความรับผิดชอบ กล้าคิด กล้าแสดงออกแล้ว ยังทำให้ทีมงานได้เรียนรู้เรื่องการเป็น **“นักกฎหมายที่ดี”** ที่รู้สึกสำนึกกับปัญหาของชุมชนสังคม

คุณค่าที่เกิดขึ้น ต่อชุมชน

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ เห็นแนวทางการนำนักศึกษา กฎหมายออกไปเรียนรู้ชุมชนสังคม และเห็นแนวทางการให้บริการวิชาการทางสังคม ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกว่า สถาบันการศึกษายังเป็นสิ่งที่พึ่งพาได้ในยามที่เขาประสบปัญหา

“

ที่ตีใจที่สุดในการทำโครงการนี้คือ การที่เราได้สร้างนักศึกษา
ที่เห็นปัญหาของสังคม รู้สึกรู้สากับชุมชน พอเขารู้สึกแล้วเขาอาจจะ
เอาปัญหานี้ไปคิดต่อ เมื่อเรียนจบแล้วเขาอาจจะเข้ามาช่วยแก้ปัญหา
หรือเข้ามาสร้างความเปลี่ยนแปลงอะไรในชุมชนได้บ้าง
คำว่า “นักกฎหมายที่ดี” ที่เราใช้ตั้งแต่ปีแรกของการทำโครงการ
เราก็เพิ่งเข้าใจแจ่มแจ้งในปีที่ว่า ต้องเป็นอย่างไร

”

ผลของการทำงานในปีที่ผ่านมาของกลุ่มว่าที่นักกฎหมายอาสาซึ่งประกอบด้วย เป้-อัษฎางค์
จิมมณี ฝน-อลิษา บินดูสะ หงส์-กชมา อุดมศิลป์ และ หงษ์-เกษราภรณ์ เกียรติเฉลิมลาภ นักศึกษา
ชั้นปีที่ 3 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ได้ศึกษาวิเคราะห์กฎหมาย
ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขดูแลหาดทราย เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเล
และชายฝั่ง พ.ศ.2558 พระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการ

มีส่วนร่วมของประชาชน (EIA) และกฎหมายเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของหาดทราย ทำให้พบว่า
แม้จะมี พ.ร.บ. ส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ.2558 ออกมาประกาศใช้เพื่อ
เป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟูทรัพยากรทาง
ทะเลและชายฝั่ง และการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง รวมทั้งให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วม
ในการบำรุงรักษา การอนุรักษ์ และการฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างสมดุลและยั่งยืน แต่ยังมี
ช่องว่างของกฎหมายที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการนำไปใช้จริง เช่น การมีส่วนร่วมของชุมชนชายฝั่ง
ที่ไม่ได้กำหนดนิยามไว้ให้ชัดเจน

เติมกำลังใจคน...เติมความรู้

เมื่อเห็นช่องว่างของกฎหมายที่ค้นพบจากการทำงานปีแรก ปีนี้ทีมงานจึงต้องอดการทำงาน
โครงการ Law Long Beach ศึกษากฎหมายเพื่อคุ้มครองหาดทรายอย่างยั่งยืน ปีที่ 2 โดยมีเป้าหมาย
เพื่อศึกษา สร้างความรู้ ความเข้าใจเรื่องความเป็นชุมชนชายฝั่ง ด้วยการจัดเก็บข้อมูลลักษณะการ
ใช้ประโยชน์หาดสงขลา การรวมตัวของชุมชนที่เชื่อมโยงกับหาด และข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องจาก
พื้นที่จริง โดยหวังว่าจะทำให้แกนนำกลุ่ม ชุมชน และสาธารณชน รู้และเข้าใจเรื่อง “นิยามของชุมชน
ชายฝั่งและสิทธิชุมชน” ในการดูแลปกป้องหาด และที่สำคัญคือ เรียนรู้ทักษะการเชื่อมโยงข้อเท็จจริง
ทางสังคมกับกฎหมาย อันเป็นการฝึกทักษะและจิตสำนึกสู่การเป็นนักกฎหมายที่ดีในอนาคต

แม้ช่วงเริ่มต้นการทำงานในปีนี้มีเพื่อนบางคนขอลาตัวออกไป เพราะต้องรับผิดชอบกิจกรรม
ในคณะ แต่ทีมงานก็ได้สมาชิกใหม่เข้าร่วมทีมคือ สดางค์-มธุรดา ปันวิวัฒน์ เพื่อนร่วมชั้นปีในคณะเดียวกัน
และ มายด์-ฐิติรัตน์ วิริต รุ่นน้องปี 1 เอกรัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ ซึ่งทั้งสองคนไม่ใช่
คนใหม่ในแวดวงเสียทีเดียว ได้เข้ามาร่วมเรียนรู้กระบวนการทำงานในโครงการมาตั้งแต่ปีแรก แถมยังมี
นิदानิส หะยิวามิง รุ่นปี 1 จากคณะสัตวแพทยศาสตร์เข้าร่วมทีมด้วย เรียกว่าเป็นการขับเคลื่อนงานของ
นักศึกษาจากหลากหลายสาขาวิชา

“การมีเพื่อนต่างคณะเข้ามาจึงเป็นกระจุกสะท้อนวิธีการสื่อสารที่ในปีนี้ทีมงาน
ต้องสื่อสารการทำงานกับชุมชนภายนอก และคำถามจากเพื่อนที่ไม่ได้เรียน
กฎหมายก็เป็นตัวช่วยให้ทีมงานเห็นประเด็นที่แตกต่างหลากหลายมากขึ้น”

มายด์ บอกว่า เหตุผลที่เธอตั้งใจสมัครเข้ามาเรียนรู้ในปีที่ผ่านมา เพราะอยากทำงานเพื่อสังคม
อยากหากิจกรรมแปลกใหม่เติมเต็มประสบการณ์ชีวิต

“หนูวางแผนเรื่องการเรียนต่อไว้ตั้งแต่อยู่ชั้น ม.5 แล้ว เพราะคิดว่าเมื่อขึ้นชั้น ม.6 จะมีเรื่องให้ทำ
เยอะ ทั้งกีฬาและการสอบเข้ามหาวิทยาลัย เรื่องสอบก็อ่านหนังสือให้เสร็จตอนปิดเทอม ที่เหลือก็แค่
ทบทวนเท่านั้น จึงหากิจกรรมเกี่ยวกับอาสาสมัครทำ จนไปเจอเพจโครงการศึกษากฎหมายคุ้มครองชายหาด
หนูสนใจเรื่องกฎหมายอยู่แล้ว เพราะตั้งใจจะเรียนต่อคณะนิติศาสตร์หรือไม่ก็รัฐศาสตร์ เลยสมัครเข้าร่วม
เรียนรู้กับพี่ๆ”

ส่วนสตางค์ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมชั้นปีที่ร่วมหัวจมท้ายทบทวนด้วยบทกฎหมายกันมาอย่างเข้มข้นตั้งแต่ปีแรก เมื่อเพื่อน ๆ ชวนให้ร่วมโครงการ จึงตัดสินใจไม่ยาก

สตางค์ บอกว่า ปีนี้อเธอเข้ามาเป็นทีมทำงานอย่างจริงจัง เริ่มแรกก็แค่อยากทำ เห็นว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจ โดยเฉพาะเรื่อง พ.ร.บ.หาดที่ยังคลุมเครือ เช่น เราเป็นชุมชนหรือเปล่า ชุมชนชายฝั่งคืออะไร ในขณะที่ทรัพยากรป่าไม้กลับมีกฎหมายระบุไว้ชัดเจน หาดก็เป็นทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสมบัติสาธารณะเหมือนกัน แต่คนส่วนใหญ่กลับมองข้าม เมื่อเห็นปัญหาปีนี้อเธอจึงเข้าร่วมทีมอย่างเต็มใจเพื่อคลายปมคิดที่ติดอยู่ในใจ

นอกจากมายด์และสตางค์ซึ่งเป็นสมาชิกใหม่ที่เข้ามาเสริมทีมแล้ว ยังมีเพื่อนจากคณะสัตวแพทย์และศิลปศาสตร์เข้ามาร่วมเรียนรู้ด้วย ซึ่งทีมงานมองว่าเป็นเรื่องดี เพราะการทำงานที่ซุกกักกันเฉพาะนักศึกษากฎหมายก็ใช้ศัพท์เฉพาะทางด้านกฎหมายที่เข้าใจกันเอง การมีเพื่อนต่างคณะเข้ามาจึงเป็นกระจกสะท้อนวิธีการสื่อสาร ที่ในปีนี้ทีมงานต้องสื่อสารการทำงานกับชุมชนภายนอก และคำถามจากเพื่อนที่ไม่ได้เรียนกฎหมายก็เป็นตัวช่วยให้ทีมงานเห็นประเด็นที่แตกต่างหลากหลายมากขึ้น

ในช่วงของการทบทวนโครงการในปีแรก เพื่อหาประเด็นขับเคลื่อนต่อไปในปีที่ 2 ทีมงานพบประเด็นที่น่าสนใจ 2 เรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายหาดคือ 1) ที่ดินสาธารณะประโยชน์เป็นของใคร และ 2) ชุมชนชายฝั่ง ซึ่งยังขาดความชัดเจนในนิยามความหมาย ทีมงานร่วมกันวิเคราะห์ทางเลือกกว่า จะหยิบเรื่องใดมาเป็นโจทย์ในการทำงาน เมื่อพิจารณาแล้วจึงเห็นร่วมกันว่า ถ้าทำเรื่องที่ดินจะออกแบกกิจกรรมยากแล้วก็ต้องทำงานซ้ำรอยปีก่อนคือ นั่งอ่านกฎหมายแล้วมาถกกัน ซึ่งทีมงานส่วนใหญ่รู้สึกว่าเป็นเรื่องน่าเบื่ออยากเปลี่ยนรูปแบบการทำงานให้ได้ไปสัมผัสโลกภายนอกบ้าง จึงเทใจให้กับประเด็นการหานิยามคำว่าชุมชนชายฝั่ง ที่มั่นใจว่าจะได้มีโอกาสไปสัมผัสชุมชนจริง ๆ

เรียนรู้จากชุมชน

ฝน เล่าว่า ประเด็นศึกษาที่เลือกสอดคล้องกับสถานการณ์ของกลุ่ม ซึ่งขณะนั้นได้มีการยื่นฟ้องต่อศาลปกครอง เพื่อขอให้ยุติโครงการป้องกันกัดเซาะชายฝั่งโดยการไต่โครงสร้างแข็ง ที่กลุ่มชาวบ้านชุมชนเก่าเต้ง เขาวงกลุ่ม Law Long Beach และกลุ่ม Beach for Life ร่วมกันยื่นฟ้องคดี

“กลุ่ม Beach for Life และกลุ่ม Law Long Beach เป็นกลุ่มเยาวชนที่รวมตัวกัน หลายคนไม่ได้มีบ้านอยู่ชายหาด ยกเว้นกลุ่มเก่าเต้ง แต่ศาลรับฟ้องคดีของเรา แสดงว่าเราเป็นชุมชนเหมือนกัน จึงนำศึกษาว่าชุมชนที่จะใช้สิทธิทางกฎหมายมันต้องเป็นชุมชนแบบไหน”

ด้วยเหตุนี้ ทีมงานจึงกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะศึกษาความเป็นชุมชนใน 2 รูปแบบคือ 1) ชุมชนที่เป็นหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่คือ ชุมชนสวนกง อำเภอจะนะ ซึ่งเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณชายหาด มีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับทะเล อีกทั้งกำลังจะมีโครงการขนาดใหญ่ของรัฐเกิดขึ้นในพื้นที่ และ 2) ชุมชนที่เป็นการรวมตัวของกลุ่มคน คือ Beach for Life ซึ่งเป็นการรวมตัวของเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสงขลา

เมื่อโจทย์และพื้นที่ลงตัว ทีมงานเริ่มหาข้อมูลประกอบการเขียนโครงการ ตอนนั้นปิดเทอมพอดี ทีมงานต่างแยกย้ายกันกลับบ้านหรือฝึกงานต่างที่กัน คงเหลือแต่เป้และหงส์ที่อยู่สงขลา จึงอาสาลงพื้นที่

ชุมชนเก็บข้อมูลเบื้องต้นไว้ก่อน เมื่อเปิดเทอมที่ทุกคนกลับมาเรียนพร้อมหน้ากันแล้วจะได้ดำเนินงานต่อได้ทันที

แต่พอถึงเวลากลับเหลือเพียงคนเดียว เพราะหงส์ติดฝึกงาน เป้ เล่าว่า เขาไม่เคยรู้จักชุมชนสวนนกมาก่อน ด้วยเหตุนี้ก่อนลงพื้นที่เขาจึงวางเป้าหมายไว้ว่า จะไปทำความรู้จักว่า ชุมชนมีสภาพเช่นไร ชาวบ้านในชุมชนมีความเป็นอยู่อย่างไร แต่ไม่มีการออกแบบกระบวนการว่าจะไปทำอะไร อย่างไร

“ตอนนั้นมันใกล้ส่งโครงการแล้ว เพื่อนก็ไม่มีใครอยู่ ครั้งแรกเลยไปกับน้ำนึ่งเพื่อนำตัวกับชาวบ้านครั้งที่สองชวนเพื่อนในคณะไปเป็นเพื่อน ตั้งใจไปชวนชาวบ้านคุย แล้วนำข้อมูลมาดูว่า เป็นองค์ประกอบของชุมชนใหม่ เป็นชุมชนชายฝั่งใหม่ คิดว่าง่าย” เป้เล่า

เพราะเป็นการลงชุมชนโดยที่ยังไม่มีกรอบคิดที่ชัดเจนเกี่ยวกับชุมชนชายฝั่ง การพูดคุยกับชาวบ้านจึงเป็นการคุยไปเรื่อยเปื่อย โดยไม่ได้ประเด็นอะไร ชาวบ้านเห็นว่า เป็นนักศึกษาวิชากฎหมาย ก็ถือโอกาสเล่าความทุกข์ร้อนเรื่องที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ยาเสพติด เป็นต้น สรุปคือ ไม่ได้ข้อมูลอะไรกลับมาเลย

วางกรอบแนวคิดก่อนเก็บข้อมูล

เป้ เล่าต่อว่า อาจารย์เอ-ธีรวัฒน์ ขวัญใจ ที่ปรึกษาโครงการทราบข่าวว่าเขาลงพื้นที่พูดคุยกับชุมชน จึงแนะนำให้เขาศึกษาองค์ประกอบความเป็นชุมชน เพื่อสร้างกรอบคิดสำหรับใช้เปรียบเทียบข้อมูลที่ชาวบ้านบอกเล่า ผลคือการลงพื้นที่ในครั้งที่สาม เขาสามารถควบคุมการพูดคุยกับชาวบ้านให้อยู่ในประเด็นได้มากขึ้น

“กรอบคิดของผมตอนนั้น คือ องค์ประกอบของชุมชน 5 ข้อ คือ 1) พื้นที่ อาจจะเป็นเชิงรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ 2) คน 3) การปฏิสัมพันธ์หรือการปฏิบัติต่อกัน 4) อัตลักษณ์ และ 5) จุดมุ่งหมาย” เป้เล่า

ผลจากการลงพื้นที่ของเป้ทำให้เมื่อถึงเวลาเปิดเทอม ทีมสามารถวิเคราะห์ได้ว่า มีข้อมูลอะไรที่ต้องเก็บเพิ่มเติม รวมทั้งข้อมูลพื้นฐานของชุมชนที่จะใช้เชิญเพื่อน ๆ ในคณะไปเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งยังเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับน้องใหม่สองคนที่เพิ่งเข้าร่วมทีมด้วย

ก่อนที่จะรับสมัครสมาชิกเข้าร่วมเรียนรู้ ฝนสรุปบทเรียนการจัดโครงสร้างทีมงานที่ผ่านมาว่า การเรียกสมาชิกร่วมทีมเป็นแกนนำแกนร่วม มีผลต่อความรู้สึกของคนทำงาน ซึ่งนำมาสู่การปรับกระบวนการทำงานใหม่ในปีี้

“ถ้าเราแบ่งเป็นแกนนำ แกนร่วม คนที่เป็นแกนร่วมเขาก็อาจจะรู้สึกว่า เขาแค่ร่วม เลยคิดว่า ถ้าอย่างนั้นให้ทุกคนเป็นแกนนำหมด เพราะทุกคนต้องทำงานเหมือนกัน”

การประชุมทีมทำให้ได้ข้อสรุปว่า ควรมีการรับคนเพิ่มเพื่อร่วมเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน วันถัดมาจึงประกาศรับสมัครน้องปี 1 ร่วมโครงการซึ่งมีน้อง ๆ สมัครเข้ามากว่า 100 คน ทีมงานใช้โอกาสนี้ชี้แจงโครงการและกระบวนการทำงานในครั้งแรก พร้อมข้อตกลงร่วมว่า ถ้านัดหมายครั้งต่อไปใครไม่มาถือว่าละสิทธิ์ กลายเป็นการคัดกรองผู้สนใจเหลือน้อง ๆ ร่วมโครงการ 40 กว่าคน

การนัดหมายประชุมเพื่อเตรียมพร้อมก่อนลงพื้นที่ศึกษาชุมชนได้ออกแบบให้มีการเติมเต็มความรู้เรื่องชายหาดและกฎหมายจากอาจารย์เอ และ อาจารย์อ้อฟ-อารยา สุขสม จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ที่เคยทำวิจัยเกี่ยวกับกฎหมายหาดมาก่อน ซึ่งหลังฟังบรรยายจบทีมงานให้น้อง ๆ สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ที่กลายเป็นการ Pre-Test ให้น้อง ๆ ได้คิดว่า ชุมชนคืออะไร และชุมชนชายฝั่งต่างจากชุมชนอย่างไร โดยแบ่งกลุ่มย่อยให้น้องระดมความคิดแลกเปลี่ยน แล้วนำข้อสรุปของกลุ่มมานำเสนอให้ทุกคนฟัง จากนั้นจึงร่วมกันสรุปแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนชายฝั่ง เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินชุมชน ประกอบด้วย 1) ความสมัครใจรวมกันเป็นชุมชน 2) อัตลักษณ์ของชุมชน 3) การจัดการองค์กรในนามของชุมชนที่แสดงตัวตนออกไปข้างนอก และ 4) ความต่อเนื่องของการเป็นชุมชน (ประวัติศาสตร์ชุมชน) โดยความเป็นชุมชนชายฝั่งต้องอยู่ในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลหรือเกาะ ที่อิงกับการแบ่งเขตปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ทุกคนจะใช้เป็นหลักในการจำแนกข้อมูล

“ก่อนที่จะรับสมัครสมาชิกร่วมเรียนรู้ ทีมงานสรุปบทเรียนการจัดโครงสร้างทีมงานที่ผ่านมาพบว่าการเรียกสมาชิกร่วมทีมเป็นแกนนำ แกนร่วม มีผลต่อความรู้สึกของคนทำงาน ถ้าเราแบ่งเป็นแกนนำ แกนร่วม คนที่เป็นแกนร่วมเขาก็อาจรู้สึกว่าเขาแค่ร่วมเลยคิดว่า ถ้าอย่างนั้นให้ทุกคนเป็นแกนนำหมด เพราะทุกคนต้องทำงานเหมือนกัน”

“คำว่าเขตพื้นที่ที่ตีความอิงกับการปกครองส่วนท้องถิ่น ถ้าเขาอยู่ในเทศบาลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหาด ก็แสดงว่าเขาอยู่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลหรือเป็นเกาะ ดังนั้นไม่ว่าจะเป็น Beach for Life หรือสวนกงก็คือชุมชนชายฝั่ง” ฝน ย้ำถึงความหมายของชุมชนชายฝั่ง

ลงพื้นที่เรียนรู้ชุมชน...ฝึกฝนการทำงาน

ก่อนถึงวันลงชุมชนสวนกง ทีมงานนัดหมายสมาชิกทั้งหมดมาร่วมกันออกแบบกระบวนการเรียนรู้ แบ่งบทบาทหน้าที่ และกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย 2 เรื่อง คือ 1. ชุมชนชายฝั่งคืออะไร 2. ชุมชนชายฝั่งมีสิทธิอะไร

ฝน เล่าต่อว่า แม้จะมีเกณฑ์ 4 ข้อที่ใช้ประเมินความเป็นชุมชนชายฝั่งไว้แล้วก็ตาม แต่เราคงไม่สามารถทำให้ชาวบ้านตอบทั้ง 4 ข้อได้ “การตั้งคำถามชวนคุย” น่าจะเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่ทำให้ทีมได้ข้อมูลวันแรกที่ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเรื่องชุมชนชายฝั่ง จึงแบ่งน้องเป็น 2 กลุ่ม ให้กลุ่มที่เกณฑ์ใกล้เคียงกันอยู่กลุ่มเดียวกัน อย่างเช่น เรื่องวิถีชีวิตความสมัครใจ และประวัติศาสตร์ชุมชน กลุ่มหนึ่ง และเกณฑ์อัตลักษณ์ของชุมชนกับการจัดการภายในชุมชนอยู่อีกกลุ่มหนึ่ง เป้ากับมายด์แยกอยู่คนละกลุ่ม มีคำถามที่ทีมงานช่วยกันลิสต์ไว้เป็นแนวทาง

“การลงพื้นที่ครั้งนี้เหมือนเราไปเป็นนักเรียนของชาวบ้าน เรามีหน้าที่แค่ตั้งคำถาม ชาวบ้านเป็นผู้ให้ข้อมูล สำหรับตัวอย่างคำถามของกลุ่มมายด์ก็มี เช่น ชุมชนนี้ตั้งมาตั้งแต่เมื่อไร คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนี้อยู่มากแต่เดิมหรือไม่ ถ้าไม่ใช่แล้วเข้ามาอยู่ตั้งแต่เมื่อไร ทำไมเลือกมาอยู่ที่นี่ ในชุมชนมีทั้งหมดกี่ครัวเรือน การอยู่รวมกันมีกฎเกณฑ์อะไรบ้าง ส่วนเรื่องความเป็นมา เช่น ชื่อสวนกงได้มาอย่างไร ทำให้เราได้รู้

ประวัติศาสตร์ของที่นี่ว่า มีต้นกงขนาดใหญ่โค้งเป็นเรือ แต่บางคนก็บอกว่า มาจากมีคนจีนอพยพมาอยู่ก่อนเลยเรียกว่า อากง ที่พิสูจน์ผลได้คือที่นี่มีสุสานของคนจีนอยู่” มายด์เล่า

แม้จะประสานงานกับชาวบ้านไว้เบื้องต้น แต่เมื่อลงพื้นที่จริงทีมงานต้องปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ต้องออกทะเล ต้องละหมาด เป็นบทเรียนการลงชุมชนที่ทำให้ทุกคนได้สัมผัสเงื่อนไขความเป็นจริงของชีวิตชาวบ้าน

ฝน เล่าต่อว่า เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน ทีมงานจึงสร้างเงื่อนไขให้น้องๆ แบ่งหน้าที่กันจดประเด็นที่ชาวบ้านเล่า หลังคุยกับชาวบ้านเสร็จช่วงเช้าให้น้องๆ เล่าข้อมูลที่เก็บมาได้ ระหว่างเล่าพวกเราจับประเด็นว่า ข้อมูลที่น้องเก็บได้นั้นเข้าเกณฑ์ข้อไหน ตกบ่ายถึงเวลานัดชาวบ้านอีกครั้งก็ให้น้องคนที่จดบันทึกเป็นคนเล่าให้ชาวบ้านฟัง ซึ่งเขาก็เล่าได้ เพราะเป็นข้อมูลที่เขาได้ลงไปเรียนรู้ด้วยตัวเอง

ส่วนน้องๆ สะท้อนในเชิงกระบวนการว่า ตอนแรกคิดว่าการลงชุมชนเป็นเรื่องง่าย ๆ แต่เมื่อไปแล้วไม่เจอคนเพราะชาวบ้านออกทะเลยังไม่กลับ หรือติดละหมาด ก็ต้องปรับตัวรอ น้องบางคนรู้สึกกลัวที่จะเข้าชุมชน แต่เมื่อได้สัมผัสกับชาวบ้าน ความหวาดกลัวก็หายไป กลับอยากช่วยเหลือมากขึ้น ที่สำคัญการลงชุมชนยังทำให้พวกเขาเห็นปัญหาของกฎหมายในมิติอื่น ๆ ที่มากกว่าตัวบทกฎหมายในหนังสือ

“จริงๆ แล้วปัญหาที่เกิดขึ้นมันไม่เป็นเอกเทศ มันต้องมีเรื่องอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ถ้าเรามองแต่ปัญหาอย่างเดียว โดยไม่สนใจชุมชน ไม่สนใจปัญหาอื่น แล้วเราจะเป็นนักกฎหมายที่ดีได้อย่างไร เราต้องสนใจชุมชนด้วย เราต้องสนใจปัญหาอื่นด้วย เราจึงจะช่วยเขาได้จริง”

บทเรียนจากข้อเท็จจริงของสังคม

สตางค์ สะท้อนประโยชน์ที่ได้รับว่า การได้ลงพื้นที่ชุมชนทำให้เรารู้จักกับพี่น้องชาวบ้านมากขึ้น แทนที่เราจะแค่ตัวบทหรือตัวอักษรทางกฎหมายเหมือนที่ผ่านมา เป็นสิ่งที่ในชั้นเรียนไม่มี มันช่วยขัดเกลาความคิดของเรา ทำให้เราเปิดกว้างมากขึ้น กว้างกว่าการมองแค่สิ่งที่อยู่ในชั้นเรียน

เป้ เสริมว่า จริงๆ แล้วปัญหาที่เกิดขึ้นมันไม่เป็นเอกเทศ มันต้องมีเรื่องอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ถ้าเรามองแต่ปัญหาอย่างเดียว โดยไม่สนใจชุมชน ไม่สนใจปัญหาอื่น แล้วเราจะเป็นนักกฎหมายที่ดีได้อย่างไร เราต้องสนใจชุมชนด้วย เราต้องสนใจปัญหาอื่นด้วย เราจึงจะช่วยเขาได้จริง

“ในความคิดหนูคิดว่า นักปกครองที่ดีไม่ใช่ที่นั่งอยู่ในห้อง ใน อบต. ในกระทรวง นักปกครองที่ดีต้องรับรู้ถึงปัญหาของชุมชนด้วย คุณเรียนปกครองท้องถิ่น คุณต้องลงไปอยู่กับท้องถิ่นถึงจะรู้ปัญหาตรงนั้น ไม่ใช่ว่านั่งอยู่ในห้องสี่เหลี่ยมแล้วรอเซ็นเอกสารเท่านั้น” มายด์ สะท้อนมุมมองต่อประโยชน์ของการเรียนรู้ชุมชนในมิติของนักปกครอง

ฝน เติริมต่อว่า การเรียนรู้ในพื้นที่ครั้งนี้ทำให้รู้ว่า นักกฎหมายไม่ควรหวังว่าตนรู้กฎหมาย แต่กฎหมายเป็นเรื่องที่ทุกคนควรจะต้องรู้และทำความเข้าใจ ถ้าเป็นนักกฎหมายแล้วบอกว่า ทุกคนต้องฟังนักกฎหมายมันก็ตาย กฎหมายเป็นศาสตร์ที่ทุกคนควรจะต้องรู้และใช้ได้ เหมือนที่พวกเราพยายามให้ชุมชนรู้และเข้าใจกฎหมายนั่นเอง

การลงพื้นที่เก็บข้อมูลของทีมงาน นอกจากจะทำให้ชาวบ้านรู้สึกภูมิใจที่ได้บอกเล่าเรื่องราวของตนเองแล้ว ยังทำให้ชาวบ้านคิดถึงความเป็นชุมชนชายฝั่ง และตระหนักรู้เรื่องความสำคัญของชายหาด ทั้งในมิติของการใช้ประโยชน์ ความสัมพันธ์ และความทรงจำของผู้คนในชุมชน เช่น บังลิเคยเรือจม แล้วตอนว่ายน้ำเข้าฝั่ง ชาวบ้านทุกคนมายืนรอรับเขาอยู่ริมฝั่ง แสดงให้เห็นถึงความรักความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นของคนในชุมชน

ฝน เล่าต่อว่า วันแรกของการลงพื้นที่ทำให้ชุมชนตระหนักถึงความเป็นชุมชน ได้คิดละเอียดถึงสิ่งที่เห็นอยู่ รู้อยู่ แต่ไม่ได้รู้สึกรักและหวงแหน เมื่อได้เล่าให้นักศึกษาฟัง ความรู้สึกท่วมท้นต่อเหตุการณ์บางเรื่องจึงเกิดขึ้น ซึ่งส่งผลต่อกระบวนการในวันที่สอง ที่ทีมตั้งใจทำให้ชาวบ้านเกิดความตระหนักในเรื่องสิทธิของชุมชนชายฝั่ง โดยแบ่งการเรียนรู้เป็น 2 ส่วนคือ 1) ส่วนที่เกี่ยวกับเนื้อหา และ 2) ส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการ ขั้นตอนในการใช้สิทธิตามกฎหมาย ซึ่งทีมใช้ทั้งวิธีการบรรยาย และให้ชาวบ้านทดลองเขียนแบบฟอร์มการยื่นขอข้อมูล หรือยื่นฟ้องเรียกร้องสิทธิ เช่น หากวันหนึ่งมีท่าเรือเกิดขึ้น แล้วหาดหายไป เขาจะสามารถทำอะไรได้บ้าง ไล่ขั้นตอนให้เขาฟังว่า พวกเขาต้องรู้เนื้อหาก่อนว่า ชุมชนมีสิทธิอะไรบ้าง ถ้าโดนละเมิดสิทธิจะต้องทำอย่างไร

ทีมงานช่วยกันแล้วว่า สิทธิของชุมชนประกอบด้วย สิทธิที่จะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร สิทธิในการโต้แย้งแสดงหลักฐาน และสิทธิในการฟ้องร้องคดีต่อศาลปกครอง ซึ่งกระบวนการเรียกร้องสิทธิจะเป็นไปตามลำดับขั้นตอน

สำหรับการทำงานในวันที่สองนี้ ฝนและทีมงานออกแบบกระบวนการใหม่ จากวันแรกชาวบ้านพูดนักศึกษาฟัง ก็เปลี่ยนเป็นนักศึกษาบอกเล่าข้อมูลให้ชาวบ้านฟัง ซึ่งกระบวนการนี้สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่าชาวบ้านส่วนใหญ่รอพึ่งผู้นำชุมชน มีอะไรให้ไปถามผู้นำชุมชน เขาไม่ยอมรับรู้อะไร แต่พอได้ฟังข้อมูลจากนักศึกษาทำให้ชาวบ้านตระหนักรู้ได้ว่า เรื่องเหล่านี้เป็นสิ่งที่พวกเขาต้องเรียนรู้ เพื่อเตรียมรับมือกับโครงการที่เกิดขึ้นในอนาคต แต่เรื่องการใช้สิทธิเป็นเรื่องเข้าใจยาก จึงนำกรณีตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน เช่น ถ้ามีท่าเรือน้ำลึกแล้วจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง แล้วจะละเมิดสิทธิของเขาไหม และถ้าละเมิดเขาจะทำอย่างไร เหมือนเป็นการ Post-Test ทั้งนักศึกษาและชาวบ้านไปพร้อมกัน

การจัดกลุ่มของนักศึกษากับชาวบ้านในการช่วยกันวิเคราะห์ผลกระทบจากโครงการรัฐ ทำให้นักศึกษาเข้าใจบริบทของชุมชนที่ชาวบ้านส่วนใหญ่รอพึ่งผู้นำ ขณะเดียวกันก็ทำให้ชาวบ้านหลายคนเริ่มตระหนักว่า เรื่องของชุมชนไม่สามารถรอให้ผู้นำจัดการเพียงคนเดียว ชาวบ้านต้องเข้ามามีส่วนร่วม เพราะในกระบวนการเรียกร้องสิทธิต้องมีการร้องเรียน แสดงหลักฐาน และติดตามความคืบหน้าเป็นระยะ เรื่องความเดือดร้อนของชุมชนจึงเป็นเรื่องที่จะทิ้งให้ใครสักคนทำไม่ได้

หลังจากลงพื้นที่ชุมชนสวนกง 2 ครั้ง ทีมงานนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำเป็น “คู่มือชุมชนชายฝั่ง” เพื่อใช้เป็นเอกสารอ้างอิงให้กับชุมชน อีกทั้งยังใช้เป็นกรณีศึกษาสำหรับเผยแพร่สู่ชุมชนอื่นต่อไป โดยในคู่มือจะมีการกำหนดนิยามคำว่าชุมชนชายฝั่ง สิทธิของชุมชนชายฝั่ง วิธีการใช้สิทธิชุมชนทั้งด้านกฎหมายและกระบวนการ รวมทั้งเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนสวนกงซึ่งเป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้ด้วย

“ยอมรับว่า น้อง ๆ ที่เข้ามาเป็นทีมงานเพราะอยากไปเที่ยวทะเล และอยากกินอาหารทะเล แต่พอเขาได้ลงพื้นที่ ทำให้เขารู้สึกอินกับปัญหา เห็นความสัมพันธ์ของหาดกับชุมชน เด็ก มอ. ค่อนข้างฐานะดี แต่เมื่อไปดูชุมชนที่แทบไม่มีอะไรเลย แม้กระทั่งที่ดิน แต่เขายังมีความสุข และยังทำอะไรเพื่อคนอื่น นี่คือน้องสะทอนมา” ฝน สรุปผลการเรียนรู้

งานที่ต้องสาน ชีวิตที่ต้องจัดการ

สำหรับการศึกษารูปแบบของชุมชนที่มีลักษณะของการรวมกลุ่มของบุคคลนั้น ทีมงานยังไม่ได้จัดกระบวนการเรียนรู้ เพราะสมาชิกในกลุ่ม Beach for Life ที่ส่วนใหญ่เรียนอยู่ระดับมัธยมศึกษาติดสอบ คงทำต่อหลังเปิดเทอม ใต้ที่ว่าสมาชิกของกลุ่ม Beach for Life ที่จะจัดการชีวิต ทีมงานแต่ละคนเองก็มีเรื่องราวในชีวิตที่ต้องจัดการและรับผิดชอบในบริบทต่างกัน แต่สิ่งที่ต่างก็สะท้อนออกมาแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมที่เธอสังกัด “ต้องมีการจัดลำดับความสำคัญ ว่าเรื่องไหนสำคัญมากกว่า ถ้าเราเห็นว่าเรื่องนี้มีความสำคัญ เราก็จัดตารางชีวิตให้ได้ เช่น เรื่องเรียนอาจจะสำคัญ แต่รองลงมาจากนั้นเราเห็นอะไรสำคัญ หนูก็มีปัญหาในการจัดการตารางชีวิตบ้าง เพราะทำกิจกรรมหลายอย่าง แต่เอาอยู่”

“ที่ไม่ถึงโครงการนี้ เพราะกิจกรรมของคณะอยู่แต่ในมหาวิทยาลัย มันเป็นแค่ส่วนหนึ่งของชีวิต แต่มันไม่ได้ช่วยสังคม”

ด้านตนเองก็ยอมรับว่า กิจกรรมในคณะนิติศาสตร์ที่นักศึกษาต้องช่วยกันรับผิดชอบมีไม่น้อย การวางแผนการทำงานจึงต้องเอื้อต่อทั้งทีมงาน และน้องๆ ที่ร่วมเรียนรู้ จึงพยายามนัดหมายประชุมสมาชิกในช่วงเย็นหลังเลิกเรียน หรือจัดกิจกรรมในวันเสาร์อาทิตย์

“ปีนี้อยอมปล่อยวางได้มากขึ้น อะไรจะเกิดก็ต้องเกิด เหมือนเรามีแผนสำรอง มีการกระจายงานไม่หว่านเหมือนปีที่ผ่านมา หากมีข้อมูลก็จะถ่ายเอกสารให้ทีมงาน ส่วนใครจะอ่านหรือไม่อ่านก็ได้เมื่อก่อนเวลาระบายงานแล้วถ้าใครไม่ทำ เราจะทำเตรียมไว้ แต่ตอนนี้ไม่เตรียมแล้ว ปล่อยเลย” ฝนเล่าถึงการปรับตัวของตนเอง

ส่วนมายด์ สะท้อนว่า คณะเธอกิจกรรมเยอะมาก บางครั้งประชุมกับที่นี้เสร็จก็เข้าร่วมกิจกรรมที่คณะต่อ ที่ไม่ทิ้งโครงการนี้ เพราะกิจกรรมของคณะอยู่แต่ในมหาวิทยาลัย มันเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต แต่มันไม่ได้ช่วยสังคม

บทเรียนการเรียนรู้สำคัญของทีมงานในปีนี้เป็น การเรียนรู้ชุมชนที่เปิดโลกของนักกฎหมายที่คร่ำเคร่งอยู่ในตำราให้ได้สัมผัสกับความเป็นจริงของสังคม อันจะเป็นฐานสำคัญต่ออาชีพนักกฎหมายในอนาคต

สำหรับ สตางค์ เธอเล่าความรู้สึกดีๆ ที่เกิดขึ้นว่า **“สิ่งที่ได้เรียนรู้ในปีนี้เป็นเรื่องหลายๆ คงเป็นความรู้ด้านกฎหมาย สิทธิชุมชนและความเป็นชุมชนชายฝั่ง แต่สิ่งที่ได้เห็นคือความคาดหวังคือ กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างนักศึกษากับชาวบ้านที่ต่างเป็นครูซึ่งกันและกัน คนส่วนใหญ่ที่เรียนหนังสือมักคิดว่าชาวบ้านไม่รู้เรื่อง ไม่มีความรู้ แต่จริงๆ แล้วไม่ใช่ เขาก็มีความรู้ที่เอื้อต่อวิถีชีวิตของเขา ส่วนเราก็มีความรู้แบบของเรา กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบนี้ดีมาก เพราะทำให้เราเปลี่ยนความคิดใหม่ เปลี่ยนมุมมองใหม่ทันที**

ขณะที่ เป้ บอกว่า แม้จะเรียนคณะนิติศาสตร์ แต่ถ้าไม่ได้ทำโครงการนี้ เขาอาจจะไม่ได้เรียนรู้เรื่องสิทธิชุมชนเลย การได้สัมผัสกับชาวบ้านทำให้ได้รับรู้ข้อเท็จจริงของสังคมที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะมีผลต่อการบังคับใช้กฎหมาย **“ที่สำคัญเราได้ซึมซับวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ต้องออกทะเลหาปลาว่า ทำไมเขาถึงหวงพื้นที่มากขนาดนั้น ทำไมเขาถึงรักกัน ทำไมเขายังอยู่ในที่ที่มีแต่ปัญหาไม่ยอมไปไหน ยังอยู่สู้กับปัญหา จริงๆ แล้วถ้าเราอยู่เฉยๆ เราก็แพ้กับปัญหาอยู่ดี แต่การที่ลุกขึ้นมาต่อสู้มันอาจจะทำให้เราชนะกับปัญหาได้”**

ส่วนฝนมีมุมมองของการเรียนรู้ที่ต่างออกไปจากแง่มุมของกฎหมายว่า **“ความรู้เป็นสิ่งที่เธอได้อยู่แล้ว แต่ที่ได้เรียนรู้เพิ่มคือ การเรียนรู้จากเพื่อนร่วมทีม ที่ทำให้เธอ “ช้าลง” เข้าใจคำว่า “นำร่วม” และยอมรับฟังคนอื่นมากขึ้นด้วย ไม่ใช่ฟังแบบปล่อยยให้เขาพูดจบ แต่ฟังแล้วเอามาคิดจริงๆ เวลามีปัญหาทำให้เพื่อนรับรู้พร้อมกัน จากที่ปีแรกเครียดอยู่คนเดียว ภูมิใจมากที่ปีนี้เราได้เปิดพื้นที่ให้เพื่อนๆ น้องๆ ได้แสดงศักยภาพเต็มที่ แล้วเราก็ได้เห็นว่าเขาทำได้ และทำได้ดีด้วย**

สำหรับแผนงานต่อจากนั้นนอกจากการเรียนรู้ชุมชนรูปแบบกลุ่มกับกลุ่ม Beach for Life การทำคู่มือของชุมชนสวนนก ที่มีแผนการสร้างการรับรู้กับสาธารณชนเกี่ยวกับคำว่าชุมชนชายฝั่ง โดยตั้งใจจะจัดเวทีสาธารณะร่วมกับชุมชนสวนนก เรื่องสิทธิชุมชน และคาดหวังว่าในปีต่อไปข้อมูลที่ได้จากการทำโครงการตลอด 2 ปีที่ผ่านมา เมื่อนำไปรวมกับข้อมูลการติดตามระบบนิเวศชายฝั่งของกลุ่ม Beach for Life แล้วจะเป็นข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการขับเคลื่อนแผนการจัดการชายฝั่งแบบบูรณาการ ซึ่งทางทีมงานก็ได้ส่งตัวแทน

ร่วมกับตัวแทนกลุ่ม Beach for Life ต่อยอดการทำงานในมิติของงานวิจัยที่กำลังจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

“ที่ตั้งใจสุดในการทำโครงการนี้คือ การที่เราได้สร้างนักศึกษาที่เห็นปัญหาของสังคม รู้สึกรู้สากับชุมชน พอเขารู้สึกแล้วเขาอาจจะเอาปัญหานี้ไปติดต่อ เมื่อเรียนจบแล้วเขาอาจจะเข้ามาช่วยแก้ปัญหาหรือเข้ามาสร้างความเปลี่ยนแปลงอะไรในชุมชนได้บ้าง คำว่า “นักกฎหมายที่ดี” ที่เราใช้ตั้งแต่ปีแรกของการทำโครงการ เราก็ก็นึกเข้าใจแจ่มแจ้งในปีนี้เป็นว่าต้องเป็นอย่างไร” ฝนเล่าทิ้งท้ายอย่างมีความสุข

ที่ปรึกษาผู้อยู่เคียงข้าง

อาจารย์เอ-ธีรวัฒน์ ชวีญใจ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ รับบทบาทที่ปรึกษาโครงการเพราะรู้จักคุ้นเคยกับฝนตั้งแต่ทำงานในกลุ่ม Beach for Life เล่าว่า เป็นที่ปรึกษาเชิงตั้งรับมากกว่า การทำงานส่วนใหญ่ที่ทีมงานคิดและทำเอง มีปัญหาจึงเข้ามาปรึกษาและขอคำแนะนำ

อาจารย์เอสะท้อนว่า ประเด็นที่ทีมงานขับเคลื่อนในโครงการเป็นเรื่องยาก เพราะการเรียนกฎหมายตลอดระยะเวลา 4 ปีในระดับปริญญาตรี เป็นการเรียนกฎหมายขั้นพื้นฐาน เพื่อให้รู้จักแนวคิดหลักของกฎหมายเท่านั้น ดังนั้นกฎหมายเฉพาะบางเรื่อง เช่น กฎหมายสิ่งแวดล้อมเป็นเพียงวิชาเลือก ประกอบกับเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ยังไม่ค่อยได้รับความสนใจในแวดวงของนักศึกษากฎหมาย แม้ความสำเร็จเป็นรูปธรรมจะจับต้องได้ยาก แต่ความสำเร็จของการทำงานในแง่ของนามธรรม ที่หมายถึงแนวคิดเรื่องสร้างกลุ่มนักกฎหมายรุ่นใหม่ขึ้นมา เป็นสิ่งที่อาจารย์เอบอกว่า มีความก้าวหน้าในระดับที่น่าพอใจ

“ผลกระทบต่อสังคมโดยรวมจากการดำเนินงานของโครงการนี้ เป็นการกระตุ้นให้สังคมสนใจประเด็นกฎหมายที่ชุมชนบางแห่งถูกลิดรอนสิทธิ ในขณะที่ชุมชนสวนกงนั้น การเข้าไปของนักศึกษากฎหมายก็ได้สร้างความสัมพันธ์ให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกว่า สถาบันการศึกษายังเป็นที่พึ่งพาได้ในยามที่เขาประสบปัญหา ซึ่งเป็นโจทย์ของคณะนิติศาสตร์ที่อาจจะเข้าไปมีบทบาทช่วยเหลือชุมชนต่อไป”

“ตอนที่เขามาหาหรือเพื่อขอให้เป็นที่ปรึกษา ผมได้พูดคุยกับเขาเหมือนกัน เพราะข้อจำกัดคือ ใจหายากมาก มันมีข้อจำกัดทั้งเรื่องแนวคิด และตัวทีมงานเองที่ต้องเรียนรู้อีกมาก ต่อให้เขาเข้าใจ แต่การทำโครงการที่ผูกติดกับเรื่องกฎหมาย มันไม่เห็นรูปธรรมชัดเจนเหมือนการไปรณรงค์สิ่งแวดล้อมที่เห็นงานชัดเจน แต่โครงการของเขาเป็นการทำให้แนวคิดกฎหมายชัด เป็นการดึงนักเรียนกฎหมายให้หันมาสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่องงานมันทำให้เป็นรูปธรรมได้ยาก แต่เขาก็มีความมุ่งมั่นตั้งใจ พยายามทำกันมาจนถึงปีนี้ ผมถือว่าเก่งมาก”

บทบาทของที่ปรึกษา อาจารย์เอเล่าอย่างถ่อมตนว่า ไม่ค่อยมีเวลา เป็นที่ปรึกษาในเชิงตั้งรับ แต่สิ่งที่ช่วยนอกเหนือจากการพูดคุยให้คำปรึกษายามที่ประสบปัญหาคือ ช่วยดูตัวโครงการ และแผนงานว่า มีความชัดเจนในแง่มุมมองของกฎหมายหรือไม่อย่างไร รวมทั้งการให้ความรู้แก่ทีมงานติดตามลงพื้นที่เพื่อให้กำลังใจ ซึ่งเป็นการทำหน้าที่ที่ปรึกษาที่ทำให้ลูกศิษย์อุ่นใจว่า มีที่พึ่งหลังไม่โดดเดี่ยวในการทำงาน

“ผมพยายามเอาใจเท่าที่ทำได้ ถ้าตัวโครงการสำเร็จก็ต้องบอกว่า 80 เปอร์เซ็นต์มาจากตัวนักศึกษาเอง ส่วนประเด็นที่บอกว่าเป็นที่พึ่งหลัง ต้องบอกว่า การจะขับเคลื่อนในเรื่องสิทธิชุมชน เพื่อให้ชุมชนตระหนักว่า เขาก็มีสิทธิตามกฎหมายนั้น อย่างไรก็ตามแต่ชุมชนเลย แม้กระทั่งนักกฎหมายหรือคนที่ทำงานด้านกฎหมาย ทนายความจำนวนมากยังไม่เข้าใจเลยว่า สิทธิชุมชนคืออะไร เพราะฉะนั้นเขาเจอปัญหาแน่ๆ แล้วเวลาเขาเจอปัญหา ไม่แน่ใจ มองไม่เห็นว่าจะเดินต่ออย่างไร เขาจะเดินมาถาม บางอย่างผมตอบได้ก็จะช่วยตอบ ช่วยแนะนำ หากตอบไม่ได้ก็แนะนำท่านอื่น เราจะช่วยเป็นที่เลี้ยงอยู่ข้างหลัง แต่ให้เขาเดินไปด้วยตัวเอง”

เพราะติดตามอย่างใกล้ชิด อาจารย์จึงเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของทีมงานว่า ในฐานะนักศึกษากฎหมายพวกเขามีความรู้ความเข้าใจตัวกฎหมายลึกมากขึ้น แตกต่างจากเพื่อนๆ ที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ไม่เข้าใจวิถีของการบังคับใช้กฎหมายที่มีข้อจำกัดอยู่ในกฎหมายแต่ละประเภท นอกจากนี้ทักษะการเข้าชุมชนยังเป็นทักษะสำคัญที่เป็นพื้นฐานของความเข้าใจสังคม และเป็นฐานสำคัญของการพิจารณาใช้กฎหมายที่สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์ในอนาคต

การทำงานของทีมงานสร้างชื่อเสียงให้แก่คณะนิติศาสตร์ และเป็นตัวกระตุ้นให้อาจารย์เพื่อนๆ ในคณะเห็นว่า การเรียนกฎหมายที่ออกไปสู่สังคมเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นโจทย์สำคัญของการเรียนกฎหมายในประเทศไทย ที่ส่วนใหญ่มีวิธีการเรียนกฎหมายโดยการท่องตำราเพียงอย่างเดียว

“ในงานสัมมนาของนิติศาสตร์ทุกครั้ง เราพูดกันว่า ต้องนำนักศึกษาออกไปสู่สังคมมากขึ้น มีการเสนอวิธีการเรียนกฎหมายแบบใหม่ที่เรียกว่า การศึกษากฎหมายเชิงคลินิกกฎหมาย ซึ่งคณะต้องพานักศึกษาไปทางนั้น แต่กลุ่ม Law Long Beach นี้เขานำคณะไป คือเขาออกไปสู่สังคมแล้ว เขารู้กฎหมายมากขึ้นแค่นั้น เขาไม่สน พอเขาออกไปทำให้เราต้องออกไปด้วย อย่างผมไม่เคยรู้จักชุมชนสวนกงมาก่อน ก็ได้ไปสนับสนุนงานของเขา ในแง่ของคณะเรามองเห็นแนวทางที่เราอยากจะส่งเสริมให้นักศึกษาทำกิจกรรมลักษณะนี้ให้มากขึ้น ซึ่งอาจจะไม่ใช่เรื่องหาค่าก็ได้”

ส่วนผลกระทบต่อสังคมโดยรวมจากการดำเนินงานของโครงการนั้น อาจารย์เอมองว่าเป็นการกระตุ้นให้สังคมสนใจประเด็นกฎหมายที่ชุมชนบางแห่งถูกลิดรอนสิทธิ ในขณะที่ชุมชนสวนกงนั้น การเข้าไปของนักศึกษากฎหมายก็ได้สร้างความสัมพันธ์ให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกว่า

สถาบันการศึกษายังเป็นที่พึ่งพาได้ในยามที่เขาประสบปัญหา ซึ่งเป็นโจทย์ของคณะนิติศาสตร์ที่อาจจะเข้าไปมีบทบาทช่วยเหลือชุมชนต่อไป

“หากถามว่าผมได้เรียนรู้อะไรจากโครงการนี้ตอบยาก เพราะผมได้เรียนรู้เยอะมาก โดยเฉพาะบทบาทของการเป็นที่ปรึกษา ที่ต้องเดินคู่ไปกับพวกเขา ปกติคนเป็นครูมักจะมีตัว เวลาจะทำอะไรจึงมักจะเป็นการสั่งมากกว่า การทำงานกับเด็กทำอย่างไรให้เขามีความคิดสร้างสรรค์ให้มาก ก็ต้องปล่อยให้เขาคิดเอง ลองผิดลองถูก มีปัญหาแล้วกลับมาถาม อีกเรื่องที่ได้เรียนรู้คือ ทำให้เราได้ออกไปสู่สังคม ได้สัมผัสกับปัญหาที่แท้จริงผ่านการทำงานของเขา นอกจากตัวเขาเรียนรู้ผมก็ได้เรียนรู้ไปพร้อมกับเขา แต่ที่ได้มากที่สุดและคิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อคณะคือ ทำให้เราได้เห็นข้อมูลจริง ๆ ว่า งานที่นักศึกษาทำหลายเรื่อง เรายังไม่สามารถตอบสนองเขาได้ คิดว่ากระบวนการบางอย่างควรเข้าสู่ระบบของคณะในเรื่องของการบริการวิชาการ เช่น การให้

คำปรึกษาทางกฎหมาย หรือการให้คำปรึกษาในทางคดี เมื่อเขามีปัญหาในอนาคต ซึ่งสิ่งนี้ก็เป็นเรื่องที่คณะพยายามจะขับเคลื่อนอยู่”

ล่าสุดคดีที่กลุ่ม Beach for Life กลุ่ม Law Long Beach และชุมชนเก้าเส้งร่วมกันฟ้องศาลปกครองนั้น ผลปรากฏว่า ศาลปกครองตัดสินให้ชนะคดี ซึ่งคำพิพากษานี้ก็จะกลายเป็นบรรทัดฐานสำหรับคดีอื่นๆ ต่อไป รวมทั้งเกิดผลต่อสังคม คือ การที่คนกลุ่มหนึ่งลุกขึ้นมาบอกว่าไม่เห็นด้วยกับโครงการของรัฐ ใช้สิทธิของตนเองฟ้องคดี ในความรู้สึกของคนทั่วไปอาจจะมองว่า การไปเป็นคดีความกับรัฐโดยที่ตัวเองไม่ได้อะไร เป็นการแวงงท้าทายเสี้ยน แต่การชนะคดีครั้งนี้ก็ทำให้เห็นเป็นตัวอย่างว่า เรื่องของสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของทุกคน

นักศึกษาที่ไม่ได้ตั้งหน้าตั้งตาท่องตำราเรียน เพื่อสอบได้คะแนนดี ๆ มีโอกาสเติบโตใหญ่ในเส้นทางอาชีพ แม้วันนี้การทำงานจะไม่ได้มีผลต่อการเรียนมากนัก แต่ความรู้สึกรู้สากับเรื่องราวของชุมชนสังคมที่ถูกสั่งสมเป็นประสบการณ์ในเนื้อในตัวของทีมงานแต่ละคนอย่างต่อเนื่อง จึงเชื่อได้ว่าในอนาคตเมื่อเยาวชนกลุ่มนี้ก้าวสู่เส้นทางการทำงานในอาชีพต่างๆ เราจะมีนักปกครอง สัตวแพทย์ และนักกฎหมายที่รู้จักปรับใช้ความรู้ในวิชาชีพตอบสนองต่อปัญหาของสังคมได้อย่างแท้จริง

...

โครงการ Law Long Beach ศึกษากฎหมายเพื่อคุ้มครองหาดทรายอย่างยั่งยืนปีที่ 2

ที่ปรึกษาโครงการ

อาจารย์ธีรวัฒน์ ขวัญใจ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

ทีมงาน นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

ชั้นปีที่ 3 คณะนิติศาสตร์

อลิสสา บินดูสะ

อัษฎาพงศ์ ฉิมมณี

กชมา อุดมศิลป์

มธุรดา ปันวิวัฒน์

เกษราภรณ์ เกียรติเฉลิมลาภ

ชั้นปีที่ 1 เอกรัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ

ลูติรัตน์ วิวิต

ชั้นปีที่ 1 คณะสัตวแพทย์

นิตานิส หะยิวามิง